

Světový kongres Mezinárodní asociace pro politické vědy

29. 6.–3. 7. 2003, Durban, JAR

Světový kongres Mezinárodní asociace pro politické vědy (IPSA) se koná jednou za tři roky a ten letošní devatenáctý se konal ve dnech 29. 6. až 3. 7. 2003 v jihoafrickém Durbanu, vůbec poprvé na africkém kontinentu. Hostitelem byla Africká asociace politických věd (AAPs) a hlavní téma kongresu bylo: *Democracy, Tolerance, Justice: challenges for political change*.

Podat informaci o celém kongresu je téměř nemožné, vzhledem k cca 250 panelům, ve kterých probíhalo jednání zhruba 1200 účastníků. Soustředíme se proto na celkovou charakteristiku tématu kongresu a jeho průběhu a více pozornosti věnujeme těm částem jednání, jichž jsme se účastnily nebo se na nich aktivně podílely.

Téma kongresu bylo velmi široké a umožňovalo uplatnění různých úrovní analýzy i širě záběru. Volba Jihoafrické republiky a turisticky atraktivního přístavního města Durbanu za místo konání kongresu bylo hostitelskou zemí vnímáno jako uznání za úspěchy, kterých tato země na cestě k demokracii, toleranci a spravedlnosti dosáhla. Program kongresu byl budován ve třech liniích: 1. hlavní téma, členěné dále na 12 podtémat, 2. program organizovaný jednotlivými výzkumnými výbory, 3. obecná témata (*general panels*), která nebyla pokryta hlavním tématem ani výzkumnými výbory. Téma kongresu doplňovalo i 5 plenárních zasedání, z nichž dvě – *What Have We Learned from Thirty Years of Transitions from Authoritarian Rule? I. a II.* zasluhují zvláštní pozornost (viz dále).

Hlavní téma *Demokracie, tolerance, spravedlnost: výzvy pro politickou změnu* vycházelo z toho, že za více než 10 let po pádu berlínské zdi není přechod k demokracii stále ukončeným procesem, vliv minulosti není překonán a ne vždy se daří vytvářet společnost, kterou charakterizuje spravedlnost, tolerance a demokracie. Navíc se objevují problémy nové, se kterými se tranzitivní společ-

nosti, a nejen ony, musí vyrovnávat. Tuto situaci vystihovalo 12 podtémat, ke kterým bylo organizováno přes 90 panelů.

1. Rekonstrukce minulosti: politika zamýšlení (*the politics of remembrance*)
2. Politická tolerance
3. Globalizace
4. Spravedlnost: podmíněná (*contextual*), univerzální a individuální
5. Rasa, etnicita, gender: koncepty, struktura, instituce a postoje
6. Nové demokracie: koloniální minulost a kulturní hodnoty
7. Kosmopolitismus, vlastenectví a občanství
8. Politika vlastnictví, území a životního prostředí
9. Tvorba a implementace veřejné politiky
10. Terorismus, konflikt a lidská práva
11. Parlamenty, strany a volby
12. Soudnictví a systém spravedlnosti (*justice system*)

Výzkumný výbor RC 8 of Legislative Specialists, práce, kterého se autorky zprávy intenzivně účastnily, organizoval celkem 3 panely:

- strany, výbory a vedení v demokratických parlamentech
- parlamenty v procesu globalizace
- parlamenty v měnících se politických systémech

V rámci těchto panelů byla řešena celá řada zajímavých témat. Jmenujme alespoň některé: vztahem mezi legislativou a exekutivou se zabývaly dva příspěvky – zatímco E. R. Aiyede (Nigerie) analyzoval složité formování těchto vztahů v procesu utváření politického systému v Nigérii, Z. Mansfeldová (ČR) se zaměřila na proměny tohoto vztahu při konsolidaci demokracie a působení mezinárodních aktérů, s akcentem na Českou republiku. Zajímavým doplněním byl komparativní pohled autorů R. Nakamury a J. Johnsona (USA) na posilování role legislativních orgánů v Keni a Ugandě.

Další oblastí, která byla analyzována

a diskutována, je role subnárodních parlamentů. Zde nabídl velmi zajímavý pohled D. Arter (UK), jehož příspěvek byl věnován institucionalizaci procesu devoluce ve Velké Británii na případové studii skotského parlamentu. Za zmínku stojí především zajímavá Arterova hypotéza o utváření nové politiky na bázi čtyř principů, které si parlament při svém vzniku vymezil: otevřenosti, vykazovatelnosti, rovných příležitostí a dělby moci (zde k legislativě a exekutivě zákonodárci přidali i občanskou společnost). Podle Artera se tak skotský parlament blíží spíše než k autonomistickému pojetí parlamentarismu, známému např. z katalánského parlamentu, k pojetí skandinávskému.

Různými aspekty fungování parlamentů v procesu globalizace se zabývaly celkem tři příspěvky. H. Rometvedt (Norsko) nabídl zajímavý pohled na úlohu parlamentu v mezinárodních negociačních procesech – na případové studii norského parlamentu a Světové obchodní organizace (WTO). D. Zajc (Slovinsko) se na příkladu Slovinska zaměřil na proměnu národního parlamentu v parlament subnárodní v rámci procesu evropské integrace. P. Rakušanová (ČR) ve svém příspěvku nabídla komparativní pohled na úlohu parlamentů ve střední Evropě v procesu evropské integrace, na institucionální reakci parlamentů na tento proces, především ustavování výborů pro evropskou integraci a dalších orgánů, i na jejich fungování.

Pozornost jistě zasloužila analýza, kterou nabídl M. Hagevi (Švédsko); na základě empirické sondy ve švédském parlamentu analyzoval politickou reprezentaci věřících občanů. Zkoumání a analýzu postojů švédských poslanců a poslankyň k otázkám morálním a etickým Hagevi srovnal s postoji většinové populace. Na základě srovnání v čase zjistil nárůst věřících zastupitelů ve švédském Rikstagu v letech 1988 a 1998. V subanalýze se pak zaměřil na srovnání postojů věřících občanů a poslanců. Mezi oběma skupinami nalezl názorovou shodu v mnoha etických a morálních aspektech.

Vedle vlastních příspěvků byla rovněž

velmi zajímavá diskuse, a to jak formální v rámci jednotlivých panelů, tak neformální v rámci pracovních setkání výzkumného výboru RC 8 of Legislative Specialists. Vedle dalších akademických setkání – mezinárodních konferencí a workshopů v období mezi světovými kongresy – plánuje výbor rovněž vydání několika společných publikací.

Pro mnohé účastníky byla zajímavá témata plenárních zasedání, z důvodu prostoru se zaměříme pouze na dvě z nich – *What Have We Learned from Thirty Years of Transitions from Authoritarian Rule? I. a II.* – pod vedením žijících legend studia transformace autoritárních systémů Guillerma O'Donnella a Phillippe Schmittera. V rámci obou plenárních zasedání prezentovala celá řada odborníků, např. J. Gibson, L. Morlino, A. Mungiu-Pippidi, J. Gelb, T. Karl, L. Whitehead, Y. H. Chu a další, nikoli chronologické shrnutí procesů transformace v jednotlivých regionech světa (Latinská Amerika, Jižní Evropa, Jihovýchodní Asie, Rusko, střední a východní Evropa), ale kritický pohled na transitologii jako disciplínu politické vědy. Retrospektivní pohled na více než čtvrtstoletí trvající práci z úst těchto renomovaných odborníků byl zajímavý nejen z odborného, ale i lidského hlediska. Všichni jmenovaní se ve svých příspěvcích zaměřili především na to, co z jejich dnešního pohledu v jejich analýzách chybělo.

Na tomto místě je třeba zmínit, že několikrát zaznělo zamyšlení nad tím, do jaké míry obohatila studia pozdějších tranzicí své předchůdce. Za hlavní nedostatek studia přechodů od autoritárních režimů v Latinské Americe tak bylo označena nedostatečná pozornost věnovaná státu. Studia jihoevropských přechodů pak obohatila disciplínu o faktor občanské společnosti a tranzice ve východní a střední Evropě vnesla do celého problému důležitost ekonomických a mezinárodních faktorů.

V této souvislosti je rovněž zajímavé zjištění, že knihy a obecně výstupy z projektů věnovaných zkoumání jednotlivých případů v Latinské Americe ovlivnily mnohdy ne-

jen výzkum pozdějších přechodů k demokracii, ale i tyto přechody jako takové. Průkopníci této disciplíny se tak prostřednictvím své akademické práce stali součástí těchto dalších vln přechodů. V neposlední řadě pak mnozí z referujících zdůraznili potřebu dalšího zkoumání nejen důvodů, ale také důsledků přechodů, a to především v širším komparativním rámci.

Na programu světového kongresu Mezinárodní asociace pro politické vědy se aktivně podílelo 5 účastníků z České republiky. Místopředsedkyně České společnosti pro politické vědy, prof. Vladimíra Dvořáková, byla na druhé funkční období zvolena členkou exekutivy IPSA (podle stanov je možno tuto funkci vykonávat dvě po sobě jdoucí tříletá funkční období). Novým prezidentem IPSA byl na příští tříleté funkční období zvolen profesor Max Kaase z Německa (International University Bremen).

Zdenka Mansfeldová, Petra Rakušanová

Doktorský výzkumný kurs *Gender Equality and Men's Practices in European Welfare Regimes*

25. 6 až 5. 7. Jurmala, Lotyšsko

Doktorský výzkumný kurs o genderové rovnosti a mužských praktikách v kontextu evropských sociálních systémů se konal ve dnech 25. 6 až 5. 7. v lotyšské Jurmale. Kurs s komparativními a interdisciplinárními ambicemi shromáždil 18 mladých výzkumníků a výzkumnice a 5 přednášejících s celosvětovým renomé zabývajících se otázkami maskulinit, postavení mužů ve společnosti a kritickými mužskými studiemi. Kurs proběhl pod záštitou a byl financován organizací NorFA – *Nordic Academy for Advanced Study*, jež funguje v rámci *Nordic Council of Ministers* a kladě si za cíl podporovat výměnu idejí a rozvoj výzkumu v severských zemích. V centru zájmu tak byly zejména skandinávské země – Švédsko, Finsko a Norsko – a baltské země bývalého Sovětského svazu – Lotyšsko, Litva

a Estonsko, přístup byl ale otevřený i výzkumníkům z Ruska a zemí východní Evropy. Jednalo se již o třetí kurs podobného zaměření pořádaný tímto způsobem v Jurmale, jež se nachází asi 30 kilometrů od Rigy.

Jedním z pozvaných přednášejících byl profesor Michael Kimmel ze State University of New York at Stony Brook, který je jedním z klíčových představitelů disciplíny mužských studií a který účastníkům představil svou studii souvislosti školního násilí v USA a adolescentní maskulinity a svou genderovou analýzu rasistických a neonacistických skupin v USA a ve Skandinávii. K dalším, stejně významným hostům patřil profesor Keith Pringle z University of Sunderland a profesor Jeff Hearn z University of Manchester ve Velké Británii. Keith Pringle se zabývá komparativní analýzou postavení mužů a postavení dětí z hlediska sociální politiky a Jeff Hearn se věnuje teorii organizace a postavení mužů a žen v managementu. Dalšími přednášejícími byli Kevat Nousiainen z Helsinské univerzity ve Finsku a Steen Nielsen z Roskilde University v Dánsku.

Tempo i celkový záběr kursu byl velmi intenzivní, což bylo umožněno mimo jiné relativně malým počtem účastníků. Odborná debata mohla probíhat v podstatě neustále a osobní kontakt a konzultace s pozvanými profesory a profesorkou patřil k nejpřírodnějším stránkám celého kursu, ostatně aktivní účast pozvaných přednášejících na všech aktivitách kursu je podmínkou pořádající organizace, jež zajišťující skutečné navázání dialogu a spolupráce. Přednášky byly střídány bloky s charakterem seminářů a skupinovými diskusemi a pracemi. Celý kurs probíhal v angličtině; určitý problém představovala rozdílná jazyková zdatnost jednotlivých účastníků. Na druhou stranu ale fakt, že studenti pocházeli z více než deseti různých zemí, umožnil poznání rozličných sociálních kontextů a skutečnou komparaci.

Jedním z leitmotivů kursu bylo studium skandinávských sociálních systémů a jejich srovnání s jinými zeměmi. Skandinávské modely sociální politiky jsou po celém světě dá-